

Sosyal dışlanmayı yoksulluk, istihdam ve işsizlik üzerinden okumak: seçilmiş AB üyesi ülkeler üzerine bir araştırma**Cemalettin LEVENT¹ , Ahmet USANMAZ² **¹Bağımsız Araştırmacı, Iğdır, Türkiye²Ağrı İbrahim Çeçen Üniversitesi, Patnos Sosyal Hizmetler Yüksekokulu, Ağrı, Türkiye**Araştırma Makalesi/Research Article****DOI: 10.70736/ijoess.1988**

Gönderi Tarihi/ Received:

Kabul Tarihi/ Accepted:

Online Yayın Tarihi/ Published:

22.12.2024

09.09.2025

15.09.2025

Öz

Sosyal dışlanma kavramı bireylerin daha çok istihdama dahil edilememesi ve temel ekonomik kaynaklara erişememesinden kaynaklı bir durumdur. İşsizlik, istihdamda yer alamama ve yoksulluk gibi birbirinden farklı unsurlar sosyal dışlanmayı ortaya çıkarma riski taşımaktadır. Gelir kaybı yaşayan veya işini kaybeden bireyler sosyal alanlara daha az katılarak kendilerini dışlanmış hissederler. Bu çalışmanın temel amacı ise; sosyal dışlanmayı yoksulluk, istihdam ve işsizlik ile ilişkilendirerek incelemektir. Çalışma, 2015-2024 dönemine ait Eurostat ve Dünya Bankası verilerinden yararlanılarak seçilmiş AB üyesi ülkeler üzerine yapılmıştır. Çalışmada istatistiksel verilerden hareketle tablolar oluşturularak betimsel analiz şeklinde yorumlanmıştır. Çalışmanın bulgularına göre; Bulgaristan, Macaristan ve Romanya'da yoksulluk ve sosyal dışlanma riski altında yaşayan kişilerin oranı diğer AB üyesi ülkelere göre daha yüksek olduğu belirlenmiştir. Öte yandan sırasıyla Çekya, Slovenya ve Romanya'da yoksulluk ve sosyal dışlanma riski altında yaşayan kişilerin diğer AB üyesi ülkelere göre çok daha az olduğu bulgusuna ulaşılmıştır. Dolayısıyla sosyal dışlanmayı azaltmak veya ortadan kaldırmak için ülkelerde istihdam alanlarının artırılması ve yoksullukla mücadele politikalarının yoğunlaştırılması büyük önem arz edecektir.

Anahtar Kelimeler: Sosyal Dışlanma, Yoksulluk, İşsizlik, İstihdam, AB Ülkeleri***Reading social exclusion through poverty, employment and unemployment: A research on selected EU member countries*****Abstract**

Social exclusion is a situation arising from individuals' inability to participate in employment and access basic economic resources. Factors such as unemployment, inability to secure employment, and poverty carry the risk of leading to social exclusion. Individuals who experience income loss or job loss participate less in social spheres and feel excluded. The main objective of this study is to examine social exclusion in relation to poverty, employment, and unemployment. The study was conducted on selected EU member countries using Eurostat and World Bank data from the 2015-2024 period. Tables were created based on statistical data and interpreted as descriptive analysis. According to the findings of the study, the percentage of people living at risk of poverty and social exclusion in Bulgaria, Hungary, and Romania is higher than in other EU member states. On the other hand, it was found that in the Czech Republic, Slovenia, and On the other hand, it was found that the proportion of people living at risk of poverty and social exclusion in the Czech Republic, Slovenia, and Romania, respectively, is much lower than in other EU member countries. Therefore, increasing employment opportunities and intensifying poverty reduction policies in countries will be of great importance to reduce or eliminate social exclusion.

Keywords: Social Exclusion, Poverty, Unemployment, Employment, EU Countries**Sorumlu Yazar/ Corresponded Author:** Ahmet USANMAZ, E-posta/ e-mail: ahmetusanmaz6@gmail.com

GİRİŞ

Sosyal dışlanma kavramı, bireyin siyasal, sosyal, kültürel ve ekonomik alanda yaşadığı yoksunluk biçimidir. Bundan dolayı birey ve toplum arasındaki bağın kopması meydana gelmektedir. Dolayısıyla ekonomik ve toplumsal yaşamda yer alamayan bireyler manevi ve maddi açıdan sosyal dışlanma durumuyla karşılaşmaktadır (Yavuz, 2025: s.501). Sosyal dışlanma kavramının kullanımının artmasıyla birlikte, farklı toplumsal farklılaşma biçimlerinin de bu kavram çerçevesinde ele alınma eğilimi ortaya çıkmaktadır. Yani, belirli sosyal değişkenlere (işsizlik, konut, gelir, eğitim vb.) ilişkin çalışmalar giderek artarak bu çalışmalar bir şekilde sosyal dışlanma çalışmaları olarak rapor edilmektedir (Morgan ve ark., 2007: s.478). Sosyal dışlanma, çoğunlukla sosyal politika araştırmaları alanında geliştirilen teorik bir kavram olarak bugüne kadar farklı şekillerde ifade edildiği için çok sayıda tanım mevcuttur. Sosyal dışlanmanın tam olarak ne olduğu konusunda genel bir kavramsallaştırma bulunmamaktadır. Ancak yoksulluk tanımının ötesine geçerek çok boyutlu, katmanlı ve dinamik bir yoksunluk kavramı sunduğu konusunda yaygın bir fikir birliği vardır (Lucas, 2012: s.106). Dolayısıyla sosyal dışlanma, toplumdaki genel sosyal, kültürel, ekonomik ve politik faaliyetlere katılım eksikliğini ifade eden bir kavramsallaştırma olarak ele alınmaktadır. Bu tanımlamaların yanında en çok öne çıkan kavramsallaştırma ise katılım eksikliğidir. Katılım eksikliği, sosyal dışlanma tanımı yapılırken çoğu tanımın merkezinde yer alır (Burchardt, 2000; Bak, 2018: s.426). Sosyal dışlanma, bireylerin toplumla bağ kurmasını olumsuz etkileyen ve temel yaşamdaki dezavantajlı durumunu ifade eden bir kavramdır. Bu bağlamda toplumdan dışlanma; barınma, istihdam, gelir, eğitim ve refah gibi temel hizmet alanlarına erişim noktasında dezavantajlılık hallerini doğurmaktadır. Bu dezavantajlı durumdan dolayı bireylerin yaşamı olumsuz etkilenmekte olup genel olarak bireysel refahı ve bireyin iyi olma halini doğrudan da etkilemektedir. Bireylerin hem ekonomik açıdan hem de topluma aidiyet algısı bakımından yaşadıkları durum, sosyal dışlanmaya yol açmaktadır. Yani kendilerini topluma ait hissetmeyen bireyler sosyal olarak dışlanmış olarak baz alınmaktadır (Coşgun & Erdayı, 2023: s.582).

1960’larda Fransa’da ilk defa ortaya çıkan sosyal dışlanma; bürokratlar, akademisyenler, politikacılar, gazeteciler ve yoksullardan ‘dışlanmış’ olarak ifade etmişlerdir. Bu bağlamda dışlanmış bireyleri ekonomik büyümenin sonuçlarından faydalanamayan bireyler olarak açıklamalarının yanı sıra hem yoksulların hem de farklı gruplarında olduğunu ifade etmişlerdir (Vardar, 2019: s.6). Sosyal dışlanma kavramı, sosyal politika alanında ilk defa 1974’te ‘Les Exclus: Un Français Sur dix’ adlı eserde Chirac Hükümeti’nin Sosyal İşlerden Sorumlu Devlet Bakanı Rene Lenoir tarafından ifade edilmiştir. Lenoir eserinde, sosyal dışlanmış bireyleri

yoksulların yanı sıra madde bağımlıları, çok yaşlı kişiler, fiziksel ve zihinsel engelliler, marjinal bireyler, a-sosyallerin, tek ebeveynli aileler, istismar edilen çocuklar, intihara eğilimli olanlar ile sosyal uyumsuz bireyler olarak nitelendirmiştir. Bununla birlikte Fransa nüfusunun %10'unun toplumdan dışlanmış olduğunu ifade etmiştir (Yenihan ve ark., 2020: s70).

Sosyal dışlanma, eğitim, istihdam ve sağlık gibi toplumdaki kritik fırsatlara erişimi kısıtlı veya hiç erişim şansına sahip olmayan bireyler ve gruplar önemli ekonomik ve sosyal maliyetlere sahiptir. Ayrıca, sosyal dışlanma, sosyal gerilimleri yansıttığı ve sürdürdüğü ve birçok şiddetli çatışmanın kökeninde yer aldığı için politik riskler sunmaktadır. Sosyal olarak dışlanan bireyler, aynı zamanda doğal tehlikelere ve afetlere karşı daha savunmasız olan ve bunlardan orantısız bir şekilde zarar gören bölgelerde yaşayan kişilerdir (BM, 2016; Luz ve Portugal, 2022: s.503). Bu bağlamda özel gereksinimli gençler de, eğitim, istihdam ve toplumsal yaşama katılım süreçlerinde dışlanmaya maruz kalabilmekte ve sosyal hizmetler aracılığıyla desteklenmeleri kritik önem taşımaktadır (Duran ve Doğan, 2024). Günümüzde hem az gelişmiş hem de gelişmiş ekonomilerin ciddi bir sorunu olarak görülen yoksulluk, tüm dünyada olduğu gibi Avrupa'nın da sosyal anlamda birlikteliğini olumsuz etkileyen bir unsurdur. Neo-liberal politikalar ile birlikte daha derinden hissedilen eşitsizlik, güvencesizlik, adaletsizlik, dışlanmışlık ve ayrımcılık gibi sorunlar, sosyal dışlanmanın derinden beslenmesine neden olmaktadır. Dolayısıyla sosyal dışlanma ile ilgili gelişmiş ekonomilerin yanı sıra gelişmekte olan ekonomilerde de sosyal politikalara ihtiyaç bulunmaktadır. Sosyal politikalar ile sosyal dışlanmanın azaltılması ve etkilerinin minimize edilmesi planlanmaktadır (Hatipler, 2019: s.40).

Temel ekonomik ihtiyaçlara erişemeyen bireylerin yaşadığı yoksulluk durumu bireyleri sosyal dışlanmaya maruz bırakmaktadır. Özellikle sosyal dışlanma riski altında kalan bireylerin suça karışma ihtimalleri de daha yüksektir. Çünkü eğitim, sağlık ve gelirden yoksun olan bireylerin suça yönelik eğilimleri artabilir. Örneğin Aslan (2017) çalışmasında genç suçluluğunun açıklanmasında sosyal dışlanmanın önemli bir unsur olduğunu ifade etmiştir. Bundan dolayı yoksulluğu, suça bulaşmayı engellemek ve sosyal dışlanma riskini azaltmak için sosyal politikaların ülkelerde gelişimi büyük önem taşıyacaktır. Sosyal dışlanma, sosyal politika alanında çok önemli bir kavram olarak yer almakta ve toplumla bütünleşme sorunu yaşayan bireyleri ifade etmek için kullanılmaktadır. Bu bağlamda sosyal dışlanma, yoksulluğu da kapsayan geniş bir olgudur. Dolayısıyla sosyal politika sosyal dışlanma ile mücadele eden bireylerin yeniden topluma kazandırmayı hedeflemektedir (Şahin, 2010b: s. 79). Bu doğrultuda, bu çalışmanın temel amacı; sosyal dışlanmayı yoksulluk, istihdam ve işsizlik bağlamında

incelemektir. Çalışmada, 2015-2024 dönemine ait Eurostat ve Dünya Bankası verilerinden yararlanılarak seçilmiş AB üyesi ülkeler analiz edilmiştir.

Kavramsal bir giriş olarak sosyal dışlanma

Sosyal dışlanma kavramı, yaşandığı döneme, bölgelere ve bireylerin bulunduğu hanelerin sosyo-ekonomik yapısına göre farklılık gösteren ve ‘toplumsal hayata katılamama’ süreci olarak da ifade edilebilir (Nicholson, 2012). Bu bağlamda toplumsal yaşama dahil olmayı gerektiren unsurlardan birinden yoksun olan bireyler diğer temel hizmet alanlarına da dahil olma noktasında olumsuz etkileyen bir sürece neden olmaktadır. Örneğin; ekonomik anlamda dışlanan bireyler sosyal, siyasal ya da kültürel süreçlerden de dışlanmaya maruz kalabilirler (Yıldırım, 2014: s. 92). Uzun süreli işsizliğin yaşanması ve istihdamda yer alamama durumları bireyin yoksullaştırarak sosyal dışlanmaya maruz kalmasını sağlamaktadır. Sosyal dışlanma kavramını sosyo-ekonomik faktörlerle olan ilişkisi ulusal ve uluslararası literatürde hem teorik hem de ampirik olarak ele alınmıştır. Ele alınan çalışmalarda genel olarak; yoksulluk ve sosyal dışlanma, istihdam ve sosyal dışlanma, bölgesel farklılıklar ve sosyal dışlanma temaları öne çıkmaktadır. Yoksulluk ve sosyal dışlanma literatüründe yapılan çalışmalara bakıldığında; bu çalışmalardan biri Baykal ve Köse (2023) çalışmasında Kocaeli ilinde açlık ve yoksulluk eşiği bağlamında sosyal dışlanma ve refah ilişkisi araştırmıştır. Çalışmada uygulanan çoklu grup analizi bulgularına göre; sosyal dışlanma ve refah arasında anlamlı, negatif bir korelasyon olduğu tespit edilmiştir. Karataşoğlu ve İslamoğlu (2016) çalışmasında Mardin ilinde gelir seviyesi ile sosyal dışlanma ilişkisini araştırmıştır. Çalışmada uygulanan anket bulgularına göre; gelir seviyesi arttıkça tüm alt yaşam alanlarında sosyal dışlanmanın azaldığı tespit edilmiştir. Usanmaz ve Evren (2025) çalışmasında Türkiye’de yoksulluk ve sosyal dışlanmaya dair Türkiye İstatistik Kurumunun (TÜİK) son 10 yılda yayımladığı istatistiklerden yararlanarak farklı yaş gruplarında yoksulluk ve sosyal dışlanma riski incelemiştir. Çalışma ayrıca eğitim düzeyinin yoksulluk üzerindeki etkisini analiz ederek düşük eğitim seviyesinin yoksulluk ve sosyal dışlanmayı artırdığını ortaya koymuştur. Selim ve Çomuk (2017) çalışmasında Türkiye’de toplumsal ve ekonomik yoksunluk içinde olan kişilerin sosyal dışlanma ile ilişkisini panel regresyon analizi ile araştırmıştır. Çalışmanın ekonometrik bulguları; toplumsal ve ekonomik yoksunluk yaşayan kişiler aynı zamanda sosyal dışlanmaya maruz kaldığını göstermektedir. Çomuk ve Selim (2017) çalışmasının temel amacı; Türkiye’de yoksunluk ve sosyal dışlanma ilişkisini araştırmaktır. Çalışmada uygulanan sıralı probit modeli bulgularına göre; sağlık, barınma ve eğitim olanaklarından yoksun olan kişilerin yaşamlarında her zaman sosyal dışlanmaya maruz kaldıkları tespit edilmiştir. Berkman ve Kumaş (2021)

çalışmasında yoksul bireylerin bakış açısına göre sosyal dışlanma araştırılmıştır. Bu çalışmada Denizli ilinin Sevinç mahallesinde anket araştırması yapılmıştır. Çalışmanın bulgularına göre; yoksul kişilerin temel sosyal ve ekonomik haklardan yoksun olması, nitelikli bir işgücünde yer alamaması; kentin daha iyi ortamlarına ulaşmasını engellemekte olup yoksulluk-sosyal dışlanma döngüsü yaşamalarını sağlamaktadır. İstihdam ve sosyal dışlanma alanına yönelik yapılan çalışmalara bakıldığında; Doğan (2014) çalışmasında İstanbul'un Fatih ilçesinde sosyal dışlanma ve işgücü piyasaları ilişkisini araştırmıştır. Çalışmada uygulanan anket bulgularına göre; ankete katılanlardan bazılarının gelir yoksunluğu ve düşük gelirden dolayı iktisadi yoksunluklarla karşı karşıya kaldıkları ve sosyal yaşamda istedikleri düzeyde yer alamadıklarına ulaşılmıştır. Baykal (2020) ise çalışmasında Kocaeli ilindeki gençlerin sosyal dışlanmanın boyutlarını araştırmıştır. Çalışmada uygulanan anket bulgularına göre; eğitim düzeyi düşük olan, geliri 2000 TL'nin altında olan ve ne eğitimde ne de istihdamda olan gençlerin daha fazla sosyal dışlanmaya maruz kaldıkları belirlenmiştir. Bölgesel farklılıklar ve sosyal dışlanma alanında yapılan çalışmalara bakıldığında ise; Kalinowski ve Rosa (2021) çalışmasında sürdürülebilir kalkınma bağlamında AB ülkelerinde kırsal yoksulluk ve sosyal dışlanma sorunları araştırmıştır. Çalışmanın ampirik verileri EU-SILC'den (Avrupa Birliği Gelir ve Yaşam Koşulları İstatistikleri) alınarak çok boyutlu bir uyum analizi uygulanmıştır. Çalışmanın bulgularına göre; Orta, Doğu ve Güney Avrupa ülkeleri, Batı Avrupa'ya kıyasla çok daha yüksek yoksulluk veya sosyal dışlanma riski altında olduğu tespit edilmiştir. Dolayısıyla, literatürde sosyal dışlanma olgusunun özellikle yoksulluk, istihdam ve bölgesel farklılıklar ekseninde yoğunlaştığı ve bu alanlarda bireylerin toplumsal yaşama katılımını sınırlayan çok boyutlu dinamiklerin öne çıktığı görülmektedir.

Sosyal dışlanma-yoksulluk ilişkisi

Sosyal dışlanma bireylerin sermaye birikiminden yoksun kalması ve ekonomik yönden yeterli desteği alamaması sonucunda meydana gelen çok boyutlu bir unsurdur. Özellikle sosyal dışlanmaya maruz kalanların başında yoksul gruplar içerisinde yer alan bireyler gelmektedir (Karakan, 2018, s. 9). Sosyal dışlanma kavramı genellikle yoksullukla karşılaştırılır. Bazı açılardan, sosyal dışlanma yoksulluğu kapsar. Ancak sosyal dışlanma; maddi ve manevi, ekonomik ve sosyal olanı birleştirdiği için çok boyutludur (Silver, 2007, s. 4). Küresel bir sorun haline gelen ve küreselleşmeyle beraber ön plana çıkan yoksulluk kavramının en genel tanımı; bireylerin hayatlarını sürdürebilmeleri için zorunlu olan kaynak (su, barınacak ev, gıda, giyecek, sağlık hizmetleri ve güvelik gibi) ve gelire sahip olamamasıdır (Türk ve Ünlü, 2016: s.93). Townsend (1979) göre; nüfustaki bireyler, aileler ve gruplar, kaynakları diğer bireyler

veya ailelerin ortalamasının çok altında olduğunda ve sıradan yaşam koşullarından, alışkanlıklardan ve faaliyetlerden dışlandıklarında yoksul oldukları söylenebilir (Bak, 2018: s.428).

Tablo 1. Yoksulluğun derinlikleri

Eğer insanlar yoksul ise:		
Mutlak	Açlık standardı	Temel gıda maddelerine (yiyecek-içecek) erişimlerinin olmaması
	Geçim standardı	Yaşamlarını sürdürmek için gerekli maddi olanaklardan yoksun olmaları
Göreceli	Başa çıkma standardı	Toplumda kabul edilebilir bir şekilde 'geçinmeyi' başaramıyorlar
	Katılım standardı	Toplumda tam ve aktif bir rol oynayamazlar

Kaynak: (George, & Howards, 1991; Dean, 2016).

Tablo 1’de yoksulluğun derinlikleri mutlak ve göreceli olarak verilmiştir. Mutlak yoksulluk ölçütleri maddi dezavantaja odaklanır ve bireylerin ya da hanelerin hayatta kalmalarının nasıl sağlanabileceği ya da sağlanması gerektiği konusunda yargıları ifade etmektedir. Göreceli yoksulluk ölçütleri ise sosyal dezavantaja odaklanır ve toplumun nasıl örgütlendiği ya da nasıl örgütlenmesi gerektiğine dair yargıları açıklamaktadır (Dean, 2016: s.3).

Mutlak yoksulluk; bir hane halkı veya bireylerin yaşamlarını sürdürebilmeleri için ihtiyacı olan barınak, yiyecek, içecek ve sağlık hizmetleri gibi en temel ihtiyaçlarının giderilmesi için asgari bir gelir seviyesinden yoksun olmaları demektir. Bu bağlamda toplumların değişmesi, hayat şartları ve standartlarındaki değişimden dolayı mutlak yoksulluk sınırı sürekli değişkenlik göstermektedir (Savcı Koroğlu, 2022: s.103). Göreceli yoksulluk kavramı ise; kişi ya da hanehalkı refah düzeyinin toplumun ortalama refah düzeyine göre daha düşük olmasıdır. Dolayısıyla göreceli yoksulluk kavramı bireyin gelir düzeyi ile toplumun gelir düzeyinin karşılaştırmasıyla hesaplanır. Buna göre birey ortalama gelir seviyesinin altında kalıyorsa göreceli yoksul olarak ifade edilir. Sonuç olarak Dünya Bankası gelir düzeyleri iki doların altında olanları göreceli yoksul olarak açıklarken geliri bir doların altında kalanları ise mutlak yoksul olarak baz almaktadır (Türkmen ve Kalağan, 2023: s.127).

Toplumsal refahın bir başka ifadeyle toplumun huzuru ve güvenliği için yoksulluğun azaltılması önemlidir. Çünkü yoksulluk suç ve şiddet olaylarının artmasında yer alan önemli bir faktördür. Kentlerde artan yoksulluk oranları suç oranlarının yükselmesine ve toplumun güvenliğinin tehdit altında kalmasına neden olmaktadır. (Özsoy, 2024: s.326). Dolayısıyla yoksulluk sorunsalıyla karşı karşıya kalan bireyler sosyal dışlanma ile karşılaşmaktadır. Bu sorunun giderilmesi için ülkelerde sosyal politikanın geliştirilmesi büyük önem arz edecektir.

Tablo 2. İnsanların dışlandığı sosyal sistemler

Sistem	Alt Sistemler
Sosyal	Aile, işgücü piyasası, mahalle, toplum, topluluk
Ekonomik	Kaynaklar (ücretler, sosyal güvenlik, birikimler, servetler), mal ve hizmet piyasaları
Kurumsal	Hukuk sistemi, eğitim, sağlık, siyasi haklar, adalet, bürokrasi
Bölgesel	Demografik (göç), erişilebilirlik (ulaşım ve iletişim), toplum (yoksun bölgeler)
Sembolik	Kimlik, sosyal görünürlük, öz saygı, temel yetenekler, ilgi alanları ve motivasyonlar, gelecek beklentileri

Kaynak: (Farrington, 2002: s.1-2).

Tablo 2’de insanların dışlandığı sosyal sistemler alt sistemleri ile birlikte açıklanmıştır. Sosyal, ekonomik, kurumsal, bölgesel ve sembolik sistemler adı altında insanların hangi kategorilerde dışlandığı ifade edilmiştir.

Tablo 3. Sosyal dışlanma tanımlarının sınıflandırılması

Tanımlama Sınıfı	Tanımlama İsmi	Açıklama
Süreçler	Koşullar ve İşlemler	Dışlanma, dışlanma durumudur ve dışlanma sürecidir
	Çok yönlülük	Sosyal dışlanmaya neden olmak için dinamik olarak çalışan farklı kaynaklar ve farklı süreçler vardır
	Birleşme	Dışlanmanın süreçleri ve sonuçları bir kısır döngü içinde bir araya gelir ve birbirinin içine girer
İnsan	Sosyal ilişkiler	İnsanlar ve çalışmayan bir topluluk arasındaki sosyal bağların bozulması, toplumda katılımı engeller
	Dışlanmışlar	Dışlanma, bireyler, gruplar veya toplumun tamamı açısından düşünülebilir, ancak herkesi etkiler
Çevre	Ekonomi ve İşgücü Piyasası	Dışlanma öncelikle işgücü piyasasından kaynaklanır ve ekonomik yeniden yapılanma ve risk alma eksikliğinden kaynaklanır
	Sosyal Sistemler	Dışlanma, sosyal sistemlerin bozulmasıyla meydana gelir: sosyal, ekonomik, kurumsal, bölgesel ve sembolik
	Kaynaklar ve Potansiyeller	Sosyal dışlanma ya kaynak eksikliği ya da beklenti eksikliği olarak görülür ve bu nedenle istem dışıdır

Kaynak: (Farrington, 2002: s.1-2)

Tablo 3’te sosyal dışlanmanın dahil oldukları sınıflar ve tanımları detaylı olarak açıklanmıştır. Sosyal dışlanma sınıfları; süreçler (koşulları ve işlemler, birleşme), insan (sosyal ilişkiler, dışlanmışlıklar) ve çevre (ekonomi ve işgücü piyasası, sosyal sistemler, kaynaklar ve potansiyeller) adı altında ifade edilmiştir.

Günümüzde toplumsal refahın ve sürdürülebilir bir ekonomik büyümenin sağlanması için insan gelişimini, iyi olma halini ve mutluluğunu etkileyen kişi başına düşen milli gelir artışı büyük önem taşımaktadır (Kapçak, 2023: s.137). Yoksulluk riski altında yaşayan bireyler gelir kaybından dolayı sosyal hayata katılımları düşmektedir.

Tablo 4. Yoksulluk ile sosyal dışlanma karşılaştırması

	Yoksulluk	Sosyal Dışlanma
Temel varsayım	Düşük gelir, eşitsizliğin gayri meşru bir biçimi olarak	Resmi toplumsal katılımın gerçekleşmesi için sınırlı şanslar toplumsal istikrar için bir tehdit olarak
Referans noktası	Eşitlik / eşitsizlik Kaynakların dağıtımı Asgari gelir	Toplumsal parçası olmak veya olmamak Sosyal katılım / entegrasyon Sosyal haklar
Nitelikler	Tek boyutlu devlet Yapısal faktörlerle ilgili	Çok boyutlu kümülatif karakter / süreç Yapısal faktörlerle ilgili + bireysel algı
Toplumsal eşitsizliğin boyutu	Dikey Dağıtımsal	Kutuplaşmış (içeride / dışarıda) Dağıtımsal + katılımcı
Göstergeler	Gelir	Çeşitli- ekonomik, sosyal, politik ve kültürel boyutlarla ilgili

Kaynak: (Böhnke, 2001).

Tablo 4’te sosyal dışlanma ve yoksulluk kavramları karşılaştırılarak verilmiştir. Tablo incelendiğinde yoksulluğun daha çok gelir dağılımı ve temel ihtiyaçlara erişememesi ile ilgili olduğu ifade edilebilir. Sosyal dışlanma ise gelir dağılımı dahil olmak üzere yoksulluğa neden olan faktörleri de kapsadığı görülmektedir. Bu yönüyle sosyal dışlanma, yoksulluğu da içeren daha geniş kapsamlı bir kavram olarak bireylerin toplumsal, ekonomik, kültürel ve siyasal alanlara katılımındaki engelleri ortaya koymaktadır.

Tablo 5. Yoksulluk ile sosyal dışlanma arasındaki bazı önemli farklar

Yoksulluk	Sosyal Dışlanma
Maddi kaynaklar	Topluma katılım
Dağıtımsal	İlişkisel
Sonuçlar	Süreçler
Ekonomik haklar	Vatandaşlık hakları
Aşağıdan yukarıya,	İçeriden dışarıya
Tek boyutlu	Çoklu boyutlar
Kolayca ölçülebilir	Ölçülmesi zor

Kaynak: (Kenyon, Lyons, & Rafferty, 2002: s.207-219).

Tablo 5’te yoksulluk ve sosyal dışlanma arasındaki temel farklar verilmiştir. Sosyal dışlanma yoksulluğu da kapsayan geniş bir kavramdır. Ancak yoksulluk gelirle ilişkili bir kavram olup sosyal dışlanmanın nedenlerinden biridir.

Sosyal dışlanma-istihdam-işsizlik ilişkisi

Bir yeniden üretim şeklinde varlığını sürdüren sosyal dışlanma kavramı, istihdam kavramı ile de ilişkilidir. İstihdam, yeniden üretim döngüsünü başlatan ve bu döngüden kurtulmayı sağlayan en önemli unsurdur. Toplumun bazı kesimleri istihdam alanında maruz kaldıkları dışlanma, sosyal hayatın neredeyse her alanında dışlanmaya neden olmaktadır. Bundan dolayı bireyler yeniden istihdama katılma, özellikle nitelikli istihdamda yer almasını engellemekte ve sosyal yapının bozulmasını sağlamaktadır (Gündüz, 2007: s.4).

Sosyal dışlanma kavramı, AB ülkelerinde kavram (konsept) ve politika olarak kabul görmüş ve hızlı bir şekilde yayılmıştır. İşsizlik oranlarında yaşanan artış, artan uluslararası göç ve refah devletinin gerileme yaşaması gibi gelişmeler sosyal dışlanma kavramına olan ilginin artmasını sağlamıştır. Bu bağlamda AB’de işsizlik ve istihdam politikaları sosyal dışlanmayla beraber ele alınmıştır (Sapancalı, 2005: s.60). Sürdürülebilir kalkınmanın gerçekleşmesini ve toplumların refahı için ülkeler büyük çaba göstermektedirler. Bu durumun en büyük aracı parasal/maddi bir faktör olan ekonomik büyümedir. Toplumların sahip olduğu beşerî sermayenin sağlıklı, bilgili, becerikli, mutlu ve eğitilmiş olması işgücünün verimliliğini ve kalitesini artırarak gelecekteki refah düzeyinin artırmasına katkı sağlayacaktır. Bu nedenden dolayı devletler daha az işsizlik ve daha çok istihdamın olmasını arzu etmektedirler (Kapçak, 2025c: s.137).

YÖNTEM

Bu çalışmada sosyal dışlanmanın işsizlik, istihdam ve yoksulluk ile ilişkisi ile ilgili verileri yorumlamak için betimsel analiz yapılmıştır. Çalışmada betimsel analiz, seçilmiş AB üyesi ülkelere yönelik uygulanmıştır. Betimsel analiz genel olarak mevcut verileri açıklamak için kullanılan bir analiz yöntemi olarak ifade edilmektedir. Bu analiz genellikle tablo, grafik ve görselleri yorumlamak için kullanılır.

Araştırmanın amacı, veri toplama kaynakları ve veri aralığı

Bu çalışmanın temel amacı sosyal dışlanma kavramının ne olduğunu ve ne tür dezavantajlılıklar doğurduğunu araştırmaktır. Sonrasında sosyal dışlanmanın yoksulluk, işsizlik ve istihdam ile ilişkisini istatistiksel veriler aracılığıyla açıklamaktır. Çalışmada Dünya Bankası ve Euro STAT web sitesinden 2015-2024 dönemi verilerine dayanan ikincil veriler kullanılmıştır. Verilerin tanımı ve kaynağı detaylı bir şekilde sunulmuştur.

Araştırmanın verileri

Bu çalışmada yoksulluk ve sosyal dışlanma riski altında kalan kişilerin oranı, istihdam oranı ve işsizlik oranları analiz edilmiştir. Bu bağlamda baz alınan AB üyesi ülkeler ise şunlardır: Belçika, Bulgaristan, Çekya, Danimarka, Almanya, Estonya, İspanya, İtalya, Letonya, Lüksemburg, Macaristan, Hollanda, Polonya, Finlandiya, İsveç, Norveç, Portekiz, Romanya, Slovenya’dır. Çalışma da bu ülkelerin seçilmesinin temel nedeni verisi tam olan ülkeler seçilmiştir. Özellikle sosyal dışlanma ve yoksulluk verisi sadece 2015-2024 dönemi için erişilebildiğinden dolayı çalışma bu veri aralığı üzerinden sürdürülmüştür.

BULGULAR

Çalışmada sosyal dışlanma, yoksulluk, istihdam ve işsizlik ilişkisini araştırmak için aşağıdaki tablolar Betimsel olarak analiz edilmiştir.

Tablo 6. Yaş ve cinsiyete göre yoksulluk veya sosyal dışlanma riski altında olan kişiler: (%)

Ülkeler	2015	2016	2017	2018	2019	2020	2021	2022	2023	2024
Belçika	21.6	22.2	22.0	20.5	20.0	20.3	18.8	18.7	18.6	18.2
Bulgaristan	43.3	41.0	38.0	33.0	33.2	33.5	31.7	32.2	30.0	30.3
Çekya	13.0	12.4	12.1	11.8	12.1	11.5	10.7	11.8	12.0	11.3
Danimarka	18.6	17.5	17.8	17.5	17.3	16.8	17.3	17.1	17.9	18.0
Almanya	20.0	19.8	18.8	18.5	17.3	20.4	21.0	21.1	21.3	20.9
Estonya	23.6	23.1	23.3	23.6	23.7	22.8	22.2	25.2	24.2	22.2
İspanya	28.7	28.8	27.5	27.3	26.2	27.0	27.8	26.0	26.5	25.8
İtalya	28.4	27.8	25.9	25.7	24.6	24.9	25.2	24.4	22.8	23.1
Letonya	30.0	28.2	28.5	28.4	26.7	25.1	26.1	26.0	25.6	24.3
Lüksemburg	18.4	19.1	19.3	20.1	20.1	19.9	21.1	19.4	21.4	20.0
Macaristan	30.6	28.6	25.9	20.6	20.0	19.4	19.4	18.4	19.7	28.2
Hollanda	16.4	16.3	16.6	16.5	16.5	16.0	16.6	16.5	15.8	15.4
Polonya	22.5	20.6	18.7	18.2	17.9	17.0	16.8	15.9	16.3	16.0
Finlandiya	16.9	16.5	16.0	16.6	14.5	14.9	14.2	16.3	15.8	16.8
İsveç	18.2	17.7	17.2	17.7	18.4	17.7	17.2	18.6	18.4	17.5
Norveç	14.7	14.4	15.4	15.8	15.6	16.3	16.7	16.3	15.8	15.7
Portekiz	26.4	24.9	23.4	21.6	21.1	20.0	22.4	20.1	20.1	19.7
Romanya	44.5	46.0	42.5	38.7	36.1	35.6	34.4	34.4	32.0	27.9
Slovenya	17.7	16.9	16.6	15.4	13.7	14.3	13.2	13.3	13.7	14.4

Kaynak: EURO STAT 2015-2024 Verileri

Tablo 6’da seçilmiş AB üyesi ülkelerde 2015-2024 dönemi yoksulluk ve sosyal dışlanma riski altında yaşayan kişilerin oranlarına yer verilmiştir. AB ülkelerinde yoksulluk veya sosyal dışlanma riski altında yaşayanların oranı ülkeler arasında farklılıklar göstermektedir. Tablo incelendiğinde sırasıyla Bulgaristan, Macaristan ve Romanya’da yoksulluk ve sosyal dışlanma riski altında yaşayan kişilerin oranı diğer AB üyesi ülkelere göre daha yüksek olduğu görülmektedir. Öte yandan sırasıyla Çekya, Slovenya ve Romanya’da yoksulluk ve sosyal dışlanma riski altında yaşayan kişilerin diğer AB üyesi ülkelere göre çok daha az olduğu gözlemlenmektedir. Romanya’da istikrarlı olarak yoksulluk ve sosyal dışlanma riski altında yaşayan kişilerin oranında düşüş olduğu görülmektedir. Öte yandan diğer ülkelerde yıllar bazında yoksulluk ve sosyal dışlanma riski altında yaşayan kişilerin oranında artış ve azalışların olduğu dikkat çekmektedir. Tablo 6 genel olarak değerlendirildiğinde yoksulluk ve sosyal

dışlanma riskiyle karşılaşan bireylerin en az olduğu AB üyesi ülke Çekya olurken bu oranın en yüksek olduğu AB üyesi ülke ise Bulgaristan olarak görülmüştür.

AB’de yoksulluk ve sosyal dışlanma riski erkeklere göre kadınlarda daha yüksek bir orana sahiptir (Kadınlarda %22,4 iken erkeklerde %20,3’tür). Ayrıca AB’de en yüksek yoksulluk veya sosyal dışlanma riski 18-24 yaş arası genç yetişkinlerde (%26,1) görülürken, en düşük risk 25-49 yaş arası yetişkinlerde (%19,7) görülmüştür. Bununla birlikte yoksulluk veya sosyal dışlanma riski 65 yaş ve üzeri kişiler için %19,8 iken 50-64 yaş arası nüfus için %20,9 olarak kaydedilmiştir. En genç yaş grubu olan 18 yaşından küçük olanlar da ise %24,8 oranla nispeten yüksek bir riske sahiptir (Euro Stat, 2024).

Tablo 7. Nüfus oranına göre istihdam: (15+ yaş ve üzeri)

Ülkeler	2015	2016	2017	2018	2019	2020	2021	2022	2023
Belçika	48,842	49,001	49,555	50,48	51,005	50,422	50,671	51,536	51,39
Bulgaristan	49,252	49,272	51,99	52,434	54,156	52,87	52,381	54,249	54,388
Danimarka	57,558	58,046	58,221	58,73	59,311	58,623	59,553	60,688	60,504
Estonya	57,854	58,328	59,571	60,062	60,31	58,654	59,283	61,486	61,419
Finlandiya	53,253	53,383	53,598	54,944	55,222	54,283	55,216	56,362	55,965
Almanya	57,442	57,932	58,366	58,8	59,368	58,131	58,224	59,028	59,241
İtalya	42,837	43,418	43,952	44,338	44,651	43,832	43,842	45,078	46,002
Letonya	54,108	54,528	55,489	56,792	57,231	56,58	55,563	56,783	57,042
Lüksemburg	55,801	55,26	55,586	56,053	56,741	56,036	58,057	58,146	58,335
Hollanda	61,876	62,264	62,877	63,77	64,367	63,904	63,631	64,739	65,184
Polonya	52,608	53,553	54,537	55,115	55,375	55,365	56,412	56,917	57,268
Portekiz	51,25	51,91	53,61	54,829	55,198	53,663	53,55	54,624	54,941
Romanya	47,859	48,015	49,356	49,73	50,036	49,408	49,539	49,65	48,756
Slovenya	52,43	52,296	54,708	55,935	55,787	54,937	55,61	56,684	56,534
İspanya	45,693	46,873	48,049	48,842	49,499	47,641	48,944	50,284	50,675
İsveç	59,19	59,618	60,09	60,421	60,198	58,874	58,773	59,963	60,077
Macaristan	52,374	54,35	55,411	56,175	56,505	56,012	56,82	57,759	58,067
Çekya	56,375	57,457	58,336	59,017	58,906	57,944	57,784	58,533	58,871

Kaynak: Dünya Bankası, 2015-2023 istatistikleri

Tablo 7’de seçilmiş AB üyesi ülkelerde 2015-2024 dönemi nüfusa göre istihdam oranlarına yer verilmiştir. Tabloya göre seçilmiş AB üyesi ülkelerde istihdam oranı en yüksek

olan ülke Hollanda olurken en düşük oran ise İtalya’da görülmüştür. Seçilmiş AB üyesi ülkelerde istihdam oranlarında yıllar itibariyle artış ve azalışların olduğu görülmektedir.

İşsizlik bölgesel olarak farklılık göstermektedir. Ancak genel olarak hem küresel hem de ulusal açıdan ele alınan işsizlik unsuru, yenedünya düzeninde meydana gelen kronik unsurlardan birini oluşturmaktadır (Kapçak & Özdemir, 2023, s. 244). İşsizlik, birçok yönden etkisi itibariyle bireyin ekonomik ve sosyal durumunu etkileyebilir. İşsizlikten veya işini kaybettiği için bireyin kullanılabilir gelirindeki azalma finansal kısıtlara da neden olur. İşsizlikten dolayı yaşanan ekonomik kayıpların yanı sıra bireyin statüsünde ve sosyal ilişkilerinde de önemli olumsuzluklar yaşanabilir (Cengiz ve ark., 2022, s. 152). Bireyler işsizlik sorunsalını sosyolojik, psikolojik ve ekonomik olarak olumsuz yaşamaktadırlar. Bu bağlamda işsizlik sorunsalı stres seviyesini artırmasından dolayı hem üretim sürecini hem de aile üzerinde olumsuz sonuçlar doğurmaktadır. Wang ve arkadaşları (2022)’nin yaptıkları çalışmada, işsizlerin istihdam becerilerinin olmadığını ifade etmektedir (Kapçak, 2024b, s. 27).

Tablo 8. İşsizlik oranı: (toplam işgücü)

Ülkeler	2015	2016	2017	2018	2019	2020	2021	2022	2023
Belçika	8,482	7,83	7,09	5,941	5,364	5,545	6,248	5,57	5,528
Bulgaristan	9,143	7,575	6,164	5,211	4,23	5,125	5,267	4,268	4,319
Çekya	5,048	3,952	2,893	2,246	2,015	2,55	2,803	2,224	2,579
Danimarka	6,278	5,989	5,833	5,131	5,018	5,637	5,043	4,434	5,094
Estonya	6,412	6,882	5,807	5,412	4,514	6,956	6,178	5,571	6,378
Finlandiya	9,376	8,818	8,64	7,361	6,695	7,759	7,617	6,719	7,151
Almanya	4,612	4,104	3,781	3,384	3,163	3,881	3,594	3,12	3,068
Macaristan	6,813	5,115	4,156	3,708	3,419	4,25	4,045	3,609	4,107
İtalya	11,896	11,688	11,211	10,61	9,951	9,164	9,497	8,069	7,627
Letonya	9,873	9,643	8,715	7,412	6,312	8,098	7,513	6,815	6,465
Lüksemburg	6,796	6,669	5,523	5,589	5,592	6,766	5,571	4,588	5,184
Hollanda	6,872	6,007	4,837	3,832	3,379	3,82	4,209	3,526	3,537
Polonya	7,475	6,141	4,867	3,835	3,267	3,155	3,268	2,811	2,743
Portekiz	12,447	11,068	8,869	6,994	6,464	6,801	6,577	6,011	6,509
Romanya	6,812	5,901	4,927	4,187	3,912	5,035	5,59	5,614	5,589
Slovenya	8,962	8	6,564	5,108	4,446	4,971	4,744	4,011	3,652
İspanya	22,057	19,635	17,224	15,255	14,104	15,532	14,781	12,917	12,179
İsveç	7,432	6,99	6,718	6,365	6,833	8,291	8,722	7,392	7,611

Kaynak: Dünya Bankası 2015-2023 İstatistikleri

Tablo 8’de seçilmiş AB üyesi ülkelerde 2015-2024 dönemi işsizlik oranına yer verilmiştir. Çekya ve Polonya’da en düşük işsizlik oranları görülürken bu oranın en yüksek olduğu ülke ise İspanya olarak görülmektedir. Öte yandan tablo incelendiğinde seçilmiş AB

üyesi ülkelerde yıllara bazında işsizlik oranlarında artış ve azalışların olduğu gözlemlenmektedir.

Sosyal dışlanmanın ortaya çıkmasını sağlayan faktörler ortak olup toplumlar arasında benzerlik göstermektedir. Bu faktörlerden en önemlisi ekonomik dışlanmadır. Ekonomik dışlanma işsizliğin yanı sıra eşit olmayan ve olumsuz çalışma imkanlarını da kapsamaktadır (Demir, 2021, s.42). Bu bağlamda tablo 9’da ekonomik faktörlerin sosyal dışlanma ile ilişkisi açıklanmıştır.

Tablo 9. İşgücü piyasası ve sosyal dışlanma ilişkisi

	Sosyal Bütünleşme	Sosyal Dışlanma
İşgücü Piyasasına Katılma	A	B
İşgücü Piyasasına Katılmama	C	D

Kaynak: (Van Cooten, 1999: s. 63; Şahin, 2009a;)

Tablo 9’da işgücü piyasası ve sosyal dışlanma ilişkisine yer verilmiştir. Tablo sosyal bütünleşme (A,C) ve sosyal dışlanma (B,D) basamakları adı altında işgücü piyasasına katılıp katılamama durumlarını ifade etmektedir.

Sosyal dışlanmaya neden olan en önemli unsurlardan biri bireylerin işgücü piyasasında yer alıp alamama durumudur. Sosyal bütünleşmenin alt basamağı olarak yer alan A kategorisi, işgücü piyasasında birincil grupta yer alan, işlevsel esnekliği olan, çekirdek işgücünü teşkil eden çalışanlardır. Sosyal bütünleşmenin alt basamağı olan B kategorisi ise; sayısal esnekliğe bağlı tutulan, düşük ücretli, geçici ve kısmi süreli çalışanlar ile kısa süreli işsizler bulunmaktadır. Sosyal dışlanmanın alt basamaklarından C kategorisi; işgücü piyasasında yer almayan ancak farklı gelir kaynaklarına sahip ya da yoksulluktan kurtulma noktasında geleceğe dair iyimserlik taşıyan bireyleri ifade etmektedir. Son olarak D kategorisi ise; yoksul olan, uzun sürede işsizlik yaşayan, yaşlılık aylığı ve sosyal yardım alanları ve benzeri bireyleri göstermektedir (Van Cooten, 1999, s. 64; Şahin, 2009a, s. 63).

Tablo 9’da sosyal dışlanmaya neden olan işgücü piyasasındaki gelişmeler açıklanmıştır. Tablo B ve D kategorisine göre değerlendirildiğinde; işgücünde yer alamama, uzun süre işsiz kalan ve düşük ücrete tabi olan bireylerin sosyal dışlanma riskiyle karşılaştıkları ifade edilebilir. Çünkü ekonomik gelir kaybı sosyal dışlanmanın önemli bir nedenidir.

TARTIŞMA VE SONUÇ

Geçmiş tarihten bugüne yoksulluk kavramına yönelik farklı bakış açılarından dolayı yoksulluk kavramının tek bir tanımına rastlanmamaktadır. Çünkü yoksulluk, toplumdan topluma ve coğrafyadan coğrafyaya göre değişen bir kavramdır. Yoksulluk, toplumların

gelişmişlik seviyesi, tüketim alışkanlığı ve kültürlerine göre farklı boyutlarda yer almaktadır (Görmüş ve ark., 2023: s.3687). Dolayısıyla gıda, barınma, sağlık, eğitim gibi temel ihtiyaçlar konusunda yaşanan yoksunluk, bireyin toplumsal yaşamda yer almamasına neden olmaktadır (Berkman ve Kumaş, 2021: s.53). Yoksulluk ve sosyal dışlanma birbirilerinin yerine kullanılan iki farklı kavramdır. Ancak yoksulluk sosyal dışlanmaya neden olduğu için sosyal dışlanma daha kapsayıcı olmaktadır. Çünkü temel ekonomik ihtiyaçlara erişim sorunu yaşayan bireyler yoksul olarak kabul edilmekte ve sosyal dışlanmaya maruz kalabilmektedir. Dolayısıyla sosyal dışlanma kavramı sosyal ve ekonomik açıdan kapsayıcıdır. Dünyada özellikle az gelişmiş ülkelerin sorunu olarak görülen sosyal dışlanma kavramının temel nedenleri; yoksulluk, işsizlik, istihdamda yer alamama ve göç gibi kavramlar olarak sıralanmaktadır. Özellikle genç işsizliğin yaşandığı ülkelerde sosyal dışlanma riski yüksektir. Bundan dolayı sosyal dışlanma riskinin yaşandığı ülkelerde ekonomik refah da olumsuz etkilenebilmektedir. Bireyin işgücünde istihdam edilmesi toplumsal bütünleşme açısından büyük önem arz etmektedir. İstihdamda yer almayan bireylerin yaşadığı gelir kaybı sosyal dışlanmaya neden olmaktadır. Bundan dolayı yoksulluk, işsizlik ve istihdamda yer alamama durumlar sosyal dışlanmanın yaşanmasına neden olmaktadır. Dolayısıyla sosyal dışlanma, istihdam, yoksulluk ve işsizlik arasında yakın bir ilişki bulunmaktadır. Bu çalışmada sosyal dışlanma ile ne ifade edilmek istendiği ve sosyal dışlanmanın yoksulluk, işsizlik ve istihdam ile nasıl bir ilişkisinin olduğunu araştırmaktadır. Ayrıca bu çalışmada sosyal politika konusu olan sosyal dışlanmanın ne tür dezavantajlılık doğurduğunu ve hangi politikaların uygulanmasını gerektiğini tartışmaktadır. Son olarak bu çalışmada sosyal dışlanmanın daha çok ekonomik nedenlerine odaklanmakta ve buna yönelik çözüm öneriler geliştirmektedir.

Uzun süreli işsizliğin yaşanması sosyal dışlanmayı, stresi ve yoksulluğu beraberinde getirmektedir. Özellikle işsizlik sosyal dışlanmanın en önemli nedeni olarak gösterilmektedir. Bununla birlikte sosyal korumanın yetersizliği, işgücü piyasaları, gelir dağılımının bozulması, ekonomik ve sosyal eşitsizlik, göç gibi durumlar sosyal dışlanmaya neden olan öncelikli konular arasında yer almaktadır (Aslan & Aslan, 2017: s.124). Dolayısıyla literatüre katkı sağlamak amacıyla yapılan bu çalışmanın temel amacı; sosyal dışlanmayı yoksulluk, istihdam ve işsizlik üzerinden okumaktır. Bu araştırma seçilmiş AB üyesi ülkelere yönelik yapılmıştır. Çalışmanın temel bulgularına göre; Bulgaristan, Macaristan ve Romanya'da yoksulluk ve sosyal dışlanma riski altında yaşayan kişilerin oranı diğer AB üyesi ülkelere göre daha yüksek olduğu bulgusuna ulaşılmıştır. Ayrıca sırasıyla Çekya, Slovenya ve Romanya'da yoksulluk ve sosyal dışlanma riski altında yaşayan kişilerin diğer AB üyesi ülkelere göre çok daha az olduğu

bulgusu tespit edilmiştir. Son olarak Romanya’da istikrarlı olarak yoksulluk ve sosyal dışlanma riski altında yaşayan kişilerin oranında düşüş olduğu görülmektedir. Gelir dağılımı ve istihdam gibi iktisadi kalkınmanın önemli makroekonomik göstergelerindeki iyileşmelerin yapılması sosyal dışlanma riskinin azaltılmasını sağlayacaktır.

Çalışmada istihdam bulgularına bakıldığında; seçilmiş AB üyesi ülkelerde istihdam oranı en yüksek olan ülke Hollanda olurken en düşük oranın ise İtalya’da görüldüğü belirlenmiştir. Son olarak işsizlik sonuçları ise; Çekya ve Polonya’da en düşük işsizlik oranları görülürken bu oranın en yüksek olduğu ülke ise İspanya olarak görülmüştür.

Çalışmada elde edilen bulgular doğrultusunda şu önerilere yer verilmiştir;

1. Sosyal dışlanma riskinin azaltılması için güvencesiz istihdam alanlarının azaltılması ve çalışan yoksulluğun önüne geçilmesiyle sağlanabilir.
2. Sosyal politikaların kaynak dağılımı adil hale getirilmeli ve dezavantajlı gruplar için özel eğitim, sağlık ve istihdam programları uygulanmalı.
3. Sosyal güvenlik ağları genişletilmeli, dezavantajlı grupların beceri ve toplumsal katılımı desteklenmeli ve politikaların etkileri düzenli olarak değerlendirilmelidir.
4. Ülkelerin gelişimi için risk oluşturan bu unsurlar sürdürülebilir sosyal kalkınmanın sağlanmasında önemli engeller olarak yer almaktadır. Öte yandan sosyal dışlanmayı azaltmak için bireylerin gelir düzeylerinin iyileştirilerek konut sahibi olması sağlanmalıdır. Özellikle sürdürülebilir sosyal kalkınma hedefinin gerçekleştirilmesi için; işsizlikle mücadele ve istihdamı teşvik edici politikaların hayata geçilmesi büyük önem arz edecektir. Dolayısıyla makroekonomik durumun iyileştirilmesi yoksulluğu da kapsayan sosyal dışlanma riskinin azaltılmasına katkı sağlayacaktır.
5. Sosyal koruma bağlamında sosyal harcamaların artırılması ile bireylerin ve ailelerin sosyal refah düzeyi artırılabilir.
6. Son olarak sosyal ve kültürel faaliyetlerin sayısı artırılmalı ve yoksul kesimin çoğunlukla yaşadığı yerlerde katılımlarına öncelik verilerek bu durumun gerçekleşmesi sağlanmalıdır.

Sınırlılıklar ve güçlü yönler

Bu çalışmanın bazı sınırlılıkları bulunmaktadır. İlk olarak, analiz yalnızca Eurostat ve Dünya Bankası verilerine dayandırılmıştır. Bu durum, verilerin tanımlanma biçimi ve kapsadığı göstergeler açısından çalışmanın kapsamını sınırlamaktadır. İkinci olarak, araştırma 2015-2024 dönemi ile sınırlandırılmış olup daha uzun dönemli eğilimlerin incelenmesine olanak

vermemektedir. Üçüncü olarak, çalışmaya yalnızca verisi tam olan seçilmiş AB üyesi ülkeler dâhil edilmiştir; bu nedenle sonuçlar tüm AB ülkelerine veya farklı bölgesel bağlamlara genellenemez. Ayrıca çalışma, betimsel analiz yöntemine dayanmakta, dolayısıyla değişkenler arasındaki nedensellik ilişkilerini ortaya koyma kapasitesi sınırlı kalmaktadır.

Bu sınırlılıklara rağmen çalışmanın bazı güçlü yönleri vardır. Öncelikle, araştırma sosyal dışlanma-yoksulluk-istihdam-işsizlik ilişkisini çok boyutlu bir çerçevede ele alarak literatüre katkı sağlamaktadır. İkincisi, çalışmada kullanılan veriler, Eurostat ve Dünya Bankası gibi güvenilir uluslararası kaynaklara dayandığından bulguların güvenilirliği yüksektir. Üçüncüsü, çalışma hem kuramsal tartışmaları hem de ampirik bulguları bir araya getirerek sosyal dışlanma kavramının güncel boyutlarını ortaya koymaktadır. Son olarak, çalışmada farklı AB ülkeleri arasındaki karşılaştırmalı analiz yoluyla sosyal dışlanmanın ülkeler arası farklı görünüşleri ortaya konulmuş, bu da politika önerileri açısından önemli bir katkı sağlamaktadır.

KAYNAKLAR

- Aslan, H., & Aslan, M. (2017). Uzun süreli işsizlik ve etkileri üzerine karşılaştırmalı bir analiz. *Manisa Celal Bayar Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 15(4), 103-132. <https://doi.org/10.18026/cbayarsos.371976>
- Aslan, S. (2017). Sosyal dışlanma ve genç suçluluğu. *Gençlik Araştırmaları Dergisi*, 5(11), 5-36.
- Bak, C., K. (2018). Definitions and measurement of social exclusion—A conceptual and methodological review. *Advances in Applied Sociology*, 8(5), 422-443. <https://doi.org/10.4236/aasoci.2018.85025>
- Baykal, B. (2020). Sosyal dışlanma kıskacındaki gençler. *Emek Araştırma Dergisi*, 5(2), 97-118.
- Baykal, B., & Köse, S. (2023). The relationship of social exclusion and well-being in the context of hunger and poverty threshold. *Sosyoekonomi*, 31(56), 205-216. <https://doi.org/10.17233/sosyoekonomi.2023.02.10>
- Berkman, K., & Kumaş, H. (2021). Yoksul bireylerin bakış açısı ile sosyal dışlanma: Denizli ili Sevindik Mahallesi örneği. *Sosyal Politika Çalışmaları Dergisi*, 21(50), 44-88. <https://doi.org/10.21560/spcd.vi.619670>.
- Böhnke, P. (2001). *Nothing left to loose? poverty and social exclusion in comparison; Empirical Evidence On Germany*.
- Burchardt, T. (2000). *Sosyal Dışlanma: Kavramlar ve kanıtlar*. D. Gordon ve P. Townsend (Ed.), Ekmek kuyruğundaki Avrupa- yoksulluğun ölçümü. Bristol: Policy Press.
- Cengiz, S., Üstün, K., & Vargün, B. (2022). Sosyal dışlanmanın işsizlik ve siyasal katılım ilişkisinin ortaya konulmasına dair bir araştırma: Ardahan Üniversitesi İİBF öğrencileri örneği. *Uluslararası İnsan Çalışmaları Dergisi*, 5(9), 148-172. <https://doi.org/10.35235/uicd.1124014>
- Coşgun, Ş.N., & Erdayı, A.U. (2023). Türkiye’de işsizlik ve sosyal dışlanma ilişkisi: Yozgat ilinde bir alan araştırması. *Alanya Akademik Bakış*, 7(1), Sayfa No.581-598. <https://doi.org/10.29023/alanyaakademik.1224625>
- Çomuk, P., & Selim, S. (2017). Türkiye’de yoksunluk ve sosyal dışlanma: karşılaştırmalı bir analiz. *The Journal of Social Sciences*, 12(12), 416-430. <https://doi.org/10.16990/SOBIDER.3514>

- Dean, H. (2016). *Poverty and social exclusion*. in: Platt, Lucinda and Dean, Hartley, (Eds.) Social Advantage and Disadvantage. Oxford University Press, Oxford, Uk, Pp. 3-24.
- Demir, S., A. (2021). Toplumsal cinsiyet, sosyal dışlanma ve dezavantajlılık. *Tezkire Dergisi*, 6, 41-55.
- Doğan, İ. (2014). Sosyal Dışlanma ve işgücü piyasaları: İstanbul Fatih ilçesinde bir saha araştırması. [İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Doktora Tezi], İstanbul.
- Duran, R., & Doğan, H. (2024). Özel gereksinimli gençler ve sosyal hizmet. B. Erkoç (Ed.), *Gençlik ve sosyal hizmet içinde* (ss.351-366). Nobel Akademik Yayıncılık.
- Eurostat.(2023a).https://ec.europa.eu/eurostat/statisticsexplained/index.php?title=living_conditions_in_europe_poverty_and_social_exclusion#:~:text=in%202023%2c%2094.6%20million%20people,%25%20compared%20with%2020.3%20%25). (Erişim Tarihi: 19.04.2025).
- Eurostat. (2024b). https://ec.europa.eu/eurostat/databrowser/view/ilc_peps01n/default/table?lang=en (Erişim Tarihi: 08.04.2025).
- Farrington, F. (2002). Towards a useful definition: Advantages and criticisms of socialexclusion, *Online Undergraduate Review of Geography and Environmental Studies*.
- George, V., & Howards, I. (1991). Poverty amidst affluence. Aldershot: Edward Elgar.
- Görmüş, R., Çelik, R., Şanlı, S., Şanlı, H. A., Alas, H., Tanrikulu, V., ... et al. (2023). Sosyal ağlar çerçevesinde aile, yoksulluk, sosyal destek ve sosyal dışlanma ilişkisi. *International Journal of Social and Humanities Sciences Research*, 10(102), 3685-3695. <https://doi.org/10.5281/zenodo.10476298>
- Gündüz, G., S. (2007). Sosyal içerme politikalarının uygulanmasında kamu istihdam kurumlarının rolü. İşkur Uzmanlık Tezi.
- Hatıplı, M. (2019). Boyut ve etkenleriyle sosyal dışlanmanın yoksullukla karşılaştırmalı ilişkisi. *Bilgi Sosyal Bilimler Dergisi*, 21(1), 39-77.
- Kalinowski, S., & Rosa, A. (2021). Sustainable development and the problems of rural poverty and social Exclusion in the EU Countries. *European Research Studies Journal*, 24(2), 438-463. <https://doi.org/10.35808/ersj/2136>
- Kapçak, S., & Özdemir, İ. (2023). Gelişmekte olan ülkelerde dış ticaret, işsizlik ve enflasyonun ekonomik büyüme üzerindeki etkisi: panel veri analizi. *Doğuş Üniversitesi Dergisi*, 24(2), 243-254. <https://doi.org/10.31671/doujournal.1239584>
- Kapçak, S. (2023a). Gelişmekte olan ülkelerde mutluluk ve ekonomik büyümenin ekolojik ayak izi üzerindeki etkisi. *Avrasya Sosyal ve Ekonomi Araştırmaları Dergisi*, 10(2), 136-146.
- Kapçak, S. (2024b). İşsizlik ve ekolojik ayak izi arasındaki ilişki: BRICST Ülkeleri. *Balıkesir Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, 5(2), 25-38.
- Kapçak, S. (2025c). Türkiye’de sağlık harcamaları ve ekonomik büyümenin çevre kirliliğinin üzerindeki etkisinin incelenmesi. *Afyon Kocatepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 27(1), 139-150. <https://doi.org/10.32709/akusosbil.1267240>.
- Karakan, B. (2018). Türkiyede sosyal dışlanma ve dezavantajlı gruplar: engelliler üzerine tanımlayıcı bir çalışma, [Master’s Thesis, Sosyal Bilimler Enstitüsü].
- Karataşoğlu, S., & İslamoğlu, E. (2016). Gelir seviyesi ile sosyal dışlanma ilişkisi üzerine bir araştırma. *Çalışma İlişkileri Dergisi*, 7(1), 12-41.

- Kenyon, S., Lyons, G., & Rafferty, J. (2002). Transport and social exclusion: Investigating the possibility of promoting inclusion through virtual mobility. *Journal of Transport Geography*, 10(3), 207-219. [https://doi.org/10.1016/S0966-6923\(02\)00012-1](https://doi.org/10.1016/S0966-6923(02)00012-1)
- Lucas, K. (2012). Transport and social exclusion: where are we now?. *Transport Policy*, 20, 105-113. <https://doi.org/10.1016/j.tranpol.2012.01.013>.
- Luz, G., & Portugal, L. (2022). Understanding transport-related social exclusion through the lens of capabilities Approach. *Transport Reviews*, 42(4), 503-525. <https://doi.org/10.13140/RG.2.2.14902.01603>
- Morgan, C., Burns, T., Fitzpatrick, R., Pinfold, V., & Priebe, S. (2007). Social Exclusion and mental health: conceptual and methodological review. *The British Journal of Psychiatry*, 191(6), 477-483. <https://doi.org/10.1192/bjp.bp.106.034942>
- Nicholson, N. R. (2012). A review of social isolation: An important but underassessed condition in older adults. *The Journal of Primary Prevention*, 33(2), 137-152. <https://doi.org/10.1007/s10935-012-0271-2>
- Özsoy, D. (2024). Stratejik planlarda yoksullukla mücadele politikalarının yeri. *Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi* (55), 325-340. <https://doi.org/10.52642/susbed.1468966>
- Sapancalı, F. (2005). Avrupa Birliği'nde sosyal dışlanma sorunu ve mücadele yöntemleri. *Çalışma ve Toplum*, 3(6), 50-106.
- Savcı Köroğlu, İ. (2022). Yeni yoksulluk türleri ve sosyal dışlanma. *19 Mayıs Sosyal Bilimler Dergisi*, 3(2), 100-116. <https://doi.org/10.52835/19maysbd.1011941>
- Selim, S., & Çomuk, P. (2017). Yoksunluk yaşayan bireyler sosyal dışlanmaya maruz kalır mı? Türkiye örneği. *International Journal of Social Sciences and Education Research*, 3(3), 1041-1053. <https://doi.org/10.24289/ijsser.315959>
- Silver, H. (2007). The process of social exclusion: the dynamics of an evolving concept. *Chronic Poverty Research Centre Working Paper*, (95). <https://doi.org/10.2139/SSrn.1629282>
- Şahin, T. (2010b). Sosyal dışlanma ve yoksulluk ilişkisi. *Yardım ve Dayanışma Dergisi*, 1(2), 71-80.
- Şahin, T. (2009a). *Sosyal dışlanma ve yoksulluk ilişkisi*, T.C. Başbakanlık Sosyal Yardımlaşma ve Dayanışma Genel Müdürlüğü, Sosyal Yardım Uzmanlık Tezi. Ankara
- Townsend, P. (1979). *Poverty In The United Kingdom*. Penguin: Harmondsworth.
- Türk, T., & Ünlü, H. (2016). Yoksullukla mücadele politikaları: 2000 sonrası Türkiye örneği. *Süleyman Demirel Üniversitesi Vizyoner Dergisi*, 7(14), 92-104. <https://doi.org/0.21076/Vizyoner.245986>
- Türkmen, S., & Kalağan, G. (2023). Türkiye'de yoksullukla mücadelede yerel yönetimlerin rolü: Antalya Kepez belediyesi örneği. *Oğuzhan Sosyal Bilimler Dergisi*, 5(2), 125-142. <https://doi.org/10.55580/oguzhan.1383835>
- United Nations. (2016). *Leaving no one behind: The imperative of inclusive development*. report on the World social situation 2016. New York: United Nations. <https://www.Unilibrary.Org/Content/Books/9789210577106>
- Usanmaz, A., & Evren, M. (2025). Yoksulluk ve sosyal dışlanma riski altında olan bireyler: TÜİK verileri üzerine bir değerlendirme. *Turkish Studies*, 20(1), 1033-1053. <https://doi.org/10.7827/TurkishStudies.80507>
- Van Cooten, G. (1999). *Social exclusion and the flexibility of labour*, (Ed.) P. Littlewood, Social Exclusion In Europe, Ashgate Publishing, Aldershot.

Vardar, Ç. (2019). Üniversite mezunu gençlerin istihdam edilebilirliği ve sosyal dışlanma: Kırklareli üniversitesi örneği, [Master's Thesis, Kırklareli Üniversitesi].

Wang, Q., Wang, L., & Li, R. (2022). Renewable Energy And Economic Growth Revisited: The Dual Roles Of Resource Dependence And Anticorruption Regulation. *Journal Of Cleaner Production*, 337, 130514.

Worldbank.(2023).<https://Databank.Worldbank.Org/Reports.Asp?Source=2&Series=Sl.Emp.Totl.Sp.Zs&Country=#Advanceddownloadoptions>

Yavuz, P. (2025). Evli olmayan kadınların sosyal dışlanması üzerine bir değerlendirme. *The Journal of Academic Social Science*, 163(163), 496-516. <https://doi.org/10.29228/Asos.81059>

Yenihan, B., Balcı, B., & Ün, Ç. B. (2020). Farklı şehirlerden gelen üniversite öğrencilerinin yaşadıkları sorunlar ve sosyal dışlanma ilişkisi: Kırklareli Üniversitesi'nde Nitel Bir Araştırma. *Journal of Humanities and Tourism Research*, 10(1), 69-83.

Yıldırım, S. (2014). Sosyal dışlanma ve Avrupa Birliği yaklaşımı. *Siyaset, Ekonomi ve Yönetim Araştırmaları Dergisi* 2(2), 91-108.

KATKI ORANI CONTRIBUTION RATE	AÇIKLAMA EXPLANATION	KATKIDA BULUNANLAR CONTRIBUTORS
Fikir ve Kavramsal Örgü Idea or Notion	Araştırma hipotezini veya fikrini oluşturmak Form the research hypothesis or idea	Cemalettin LEVENT Ahmet USANMAZ
Tasarım Design	Yöntem ve araştırma desenini tasarlamak To design the method and research design.	Cemalettin LEVENT Ahmet USANMAZ
Literatür Tarama Literature Review	Çalışma için gerekli literatürü taramak Review the literature required for the study	Cemalettin LEVENT Ahmet USANMAZ
Veri Toplama ve İşleme Data Collecting and Processing	Verileri toplamak, düzenlemek ve raporlaştırmak Collecting, organizing and reporting data	Cemalettin LEVENT Ahmet USANMAZ
Tartışma ve Yorum Discussion and Commentary	Elde edilen bulguların değerlendirilmesi Evaluation of the obtained finding	Cemalettin LEVENT Ahmet USANMAZ
Destek ve Teşekkür Beyanı/ Statement of Support and Acknowledgment		
Bu çalışmanın yazım sürecinde katkı ve/veya destek alınmamıştır.		

No contribution and/or support was received during the writing process of this study.

Çatışma Beyanı/ Statement of Conflict

Araştırmacıların araştırma ile ilgili diğer kişi ve kurumlarla herhangi bir kişisel ve finansal çıkar çatışması yoktur.

Researchers do not have any personal or financial conflicts of interest with other people and institutions related to the research.

Etik Kurul Beyanı/ Statement of Ethics Committee

Bu araştırma, ikincil veri setlerinin ve mevcut istatistiksel göstergelerin analizi üzerine kurgulanmıştır. Çalışmada herhangi bir deneysel uygulama yapılmamış, insan ya da hayvan katılımcılardan veri toplanmamış ve kişisel bilgiye doğrudan erişim söz konusu olmamıştır. Bu nedenle araştırma, ilgili mevzuat kapsamında etik kurul onayı gerektirmemektedir.

This research is based on the analysis of secondary datasets and existing statistical indicators. No experimental intervention was conducted, no data were collected directly from human or animal participants, and no personal information was accessed. Therefore, in accordance with the relevant regulations, this study does not require ethical approval.



Bu eser [Creative Commons Atıf-Gayri Ticari 4.0 Uluslararası Lisansı \(CC BY 4.0\)](https://creativecommons.org/licenses/by/4.0/) ile lisanslanmıştır.